

Araştırma Makalesi | Research Article

Kriz Anlarında Kitle İletişim Araçları: Afet Dönemlerinde Televizyon Yayıncılığı Üzerine Bir Araştırma

Mass Communication in Times of Crisis: A Study on Television and Disaster Broadcasting

Hakan KOLUMAN (Res. Asst.)
Üsküdar University, Faculty of Communication
İstanbul/Türkiye
hakan.koluman@uskudar.edu.tr

Sena ÖZŞİRİN (PhD Student)
Üsküdar University, Faculty of Communication
İstanbul/Türkiye
senaozsirin@hotmail.com

Pınar ASLAN (Assoc. Prof. Dr.)
Üsküdar University, Faculty of Communication
İstanbul/Türkiye
pinar.aslan@uskudar.edu.tr

Başvuru Tarihi | Date Received: 24.05.2023
Yayına Kabul Tarihi | Date Accepted: 13.11.2023
Yayınlanma Tarihi | Date Published: 30.01.2024

Koluman, H., Özşirin, S., Aslan, P. (2024). Kriz Anlarında Kitle İletişim Araçları: Afet Dönemlerinde Televizyon Yayıncılığı Üzerine Bir Araştırma. *Erciyes İletişim Dergisi*, 11(1), 205-225 <https://doi.org/10.17680/erciyesiletisim.1349361>

Öz

Bir kitle iletişim aracı olarak güncelliğini koruyan televizyon, afet dönemlerinde geniş kitlelere kesintisiz ulaşabilen bir enformasyon kaynağı olarak öne çıkmaktadır. Afet dönemlerinde gerçekleştirilen gerek canlı yayınlar gerekse kriz anlarına yönelik programlar, bu dönemde doğru bilgi almak isteyen kamu tarafından takip edilmektedir. Dijital iletişim teknolojileriyle ortaya çıkan alternatif haber kaynaklarının söz konusu olduğu günümüzde televizyon; editoryal süreçlerden geçmesi, yetkililer ve izleyiciler tarafından muhatap alınması, tecrübeye sahip ve kurumsallaşmış bir niteliğe sahip olması sebebiyle olağanüstü durumlarda daha “geçerli” bir enformasyon kaynağı olarak dikkate alınmaktadır. “Afet dönemlerinde bir kitle iletişim aracı olarak televizyonun rolü nedir ve nasıl olmalıdır?” sorusundan yola çıkan çalışmada sektörel ve akademik tecrübeye sahip uzmanlarla derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilecek, internet yayıncılığı ve televizyon karşılaştırması etik, canlı yayın, eşik bekçiliği ve iletişim eğitimi odağında tartışmaya açılacaktır. Çalışmanın sonuçlarının değişen dünyada televizyon yayıncılığının sürdürülebilirliği, televizyonculuk ve internet yayıncılığının entegrasyonu ve afet dönemlerinde televizyonun güvenilir bir bilgi kaynağı olarak dikkate alınması konusunda önemli ipuçları barındırması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Televizyon Yayıncılığı, Sosyal Medya, Afet Yayıncılığı.

Abstract

Television, which remains up-to-date as a mass communication tool, stands out as a source of information that can reach large audiences uninterrupted during disaster periods. Both live broadcasts and crisis programs during disaster periods are followed by the public looking for accurate information. Nowadays, while alternative news sources emerge with digital communication technologies, television is considered a more “valid” source of information in extraordinary situations because it goes through editorial processes, is addressed by authorities and audiences, and has an experienced and institutionalized working principle. To answer the question “What is the role of television as a mass communication tool in times of disaster and what should it be like?”, in-depth interviews are held with experts with sectoral and academic experience, and internet broadcasting and television are compared with the focus on ethics, live broadcasting, gatekeeping and communication education. The results of the study are expected to contain important clues about the sustainability of television broadcasting in a changing world, the integration of television and internet broadcasting, and the consideration of television as a reliable source of information during disasters.

Keywords: Television Broadcasts, Social Media, Disaster Broadcasting.

Giriş

Afet dönemlerinde televizyon yayıncılığı ve televizyon haberciliği, toplumun bilgilendirilmesi bakımından büyük önem taşımaktadır. Kriz anlarında yapılacak yayınların insanların bilgi ihtiyaçlarını giderecek nitelikte olması beklenirken, habercilik uygulamalarında alışlagelmiş ve beklenmeyen yanlışlıklar ortaya çıkabilmektedir. Buna rağmen televizyon haberleri, kriz anlarında toplumun geniş bir kesimi tarafından güvenilir bir kaynak olarak ön plana çıkmaktadır. Konu hakkında yapılan çalışmalar, afet dönemi televizyon haberciliğinin olumlu potansiyelleri ve üstesinden gelinmesi gereken olumsuzlukları çerçevesinde gerçekleştirilmektedir.

Konu hakkında yapılan önceki çalışmalarda medyanın yapısal problemleri, afet haberciliğindeki olumsuzlukların çıkış noktası olarak değerlendirilmektedir. Buna göre medyanın mevcut yapısı gazetelerde sansasyon arayışını ortaya çıkarırken, televizyonda bu süreç reyting ve izlenme baskısı olarak ortaya çıkmaktadır (Akgül, 2017). Özellikle afet dönemlerinde televizyon yayınlarında en fazla eleştirilen noktalardan biri, etik ihlallerin gerçekleştirilmesi ve kişilik haklarının zedelenmesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Televizyon haberlerinde kullanılan görüntüler, canlı yayınların uzun süre aralıksız yapılması, haber içeriklerinde ajitasyona ağırlık verilmesi ve muhabirin afetzedelere yanlış yaklaşımı gibi etkenler, bu dönemde yapılan yayınların eleştirilmesine neden olmaktadır.

Afet dönemlerinde televizyon haberciliğinin sınırlılıklarını aşması beklenen sosyal medya ve internet haberciliği ise benzer bir açmazla karşı karşıya kalmaktadır. Özellikle kullanıcı kaynaklı içeriklerin dolaşımında olması olumlu potansiyeller barındırırken, bilgi kirliliğinin artmasını da beraberinde getirmektedir. Çalışmada söz konusu durumdan hareketle afet döneminde televizyon haberciliğinin durumu değerlendirmeye alınmıştır. Zira kriz anlarında özellikle sosyal medyada gerçekleşen bilgi kirliliğiyle birlikte kitlelerin güvenilir bir kaynak olarak televizyonu tercih ettiği görülmektedir. Tüm eleştirilerin yanı sıra televizyon haberciliği, kurumsal bir yapıya sahip olması, deneyimli çalışanlarının bulunması ve özellikle eşik bekçiliği mekanizmasına sahip olmasıyla kriz anlarında doğru bilgiye ulaşmak konusunda olumlu potansiyel barındırmaktadır.

1. Afet Haberciliği

Kitle iletişim araçları birey ve toplulukları çevresindeki olaylar hakkında haberdar etmesi ve bilgilendirmesi bakımından gündelik yaşamda önemli bir yere sahiptir. Artık olaylara tanık olmak için bizzat "orada" olmak ihtiyacı geçmişte kalmıştır. Medya, özellikle televizyonun evdeki varlığı sayesinde bize "ön sırada bir koltuk" sunmaktadır. Bu sayede izleyici, hiç gitmeyeceği yerlerde neler olduğuna tanık olabilmek ve katılabilmek fırsatına sahip olmaktadır (Buonanno, 2008, s.78). Katılım ve tanıklık imkânı sunan kitle iletişim araçlarının rolü, afet dönemlerinde çok daha belirgin bir hale gelmektedir. Afet öncesi ve sonrasında yapılacak yayınlar, toplumlar için büyük önem taşımaktadır ve afet yayıncılığı kavramını gündeme getirmektedir. Gazete, radyo, televizyon ve günümüzde internet yayıncılığı aracılığıyla insanlar, yaşanan afetler hakkındaki gelişmeleri takip edebilme olanağına sahiptir.

Afet yayıncılığı kavramı incelenirken dikkat çeken nokta, konuyla ilgili literatürde kavram hakkında fikir birliğine varılmamış olmasıdır. Afet dönemi yayıncılığı; literatürde kriz haberciliği (Çaplı & Taş, 2010; Yıldırım, 2019), olağanüstü durumlarda iletişim(Akgül, 2017) ve afet haberciliği (Koç, 2013; Kütükoğlu, 2021; Maden, 2023) olarak kavramsallaştırılsa da ifade ettikleri anlam bakımından birbirlerinden ayrı olarak

konumlandırılmamaktadır. Benzer bir durum afet iletişimi, risk iletişimi ve kriz iletişimi kavramları için de söz konusudur (Seeger, 2006, s.234). Bu nedenle çalışmada ilk olarak afet, kriz ve risk kavramları tanımlanacaktır. Türkiye Afet ve Acil Durum Başkanlığı (AFAD)'na göre afet, "toplumun tamamı veya belli kesimleri için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar doğuran, normal hayatı ve insan faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan, etkilenen toplumun baş etme kapasitesinin yeterli olmadığı doğa, teknoloji veya insan kaynaklı olay" (AFAD, 2023) olarak tanımlanırken, Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü'ne göre, büyük maddi zararlarla birlikte mal ve can yitimine neden olan olağandışı olay, yıkım olarak tanımlanmaktadır (TÜBA, 2023). Literatürde kullanılan bir diğer kavram olan kriz ise farklı bilim dalları tarafından farklı tanımlamalara sahiptir. Kriz, beklenmeyen anlarda ortaya çıkan, kuruluşların varlıkları ve geleceklere ile ilgili olumsuz sonuçlar doğurabilecek durumlar olarak tanımlanabilmektedir (Akım, 2005, s.171). Söz konusu olumsuz sonuçları ortadan kaldırmak açısından kriz yönetimi sürecinin her aşaması, bilgi oluşturma ve paylaşma gereksinimini beraberinde getirir (Coombs, 2010, s.25). Kriz iletişimi ise bir afet ya da skandalın aydınlatılmasında ciddi potansiyele sahip güçlü bir araştırma alanı olarak da ön plana çıkar (Coombs & Tachkova, 2019, s.74). Risk kavramı ise bir olay ya da eylem sonucu ortaya çıkma ihtimali olan duruma işaret ederken, genel olarak sonuçlara ilişkin belirsizlik sebebiyle endişe yaratan durumları kapsar (Turancı, 2010, s.88).

Kavramların tanımlamalarında da görüldüğü gibi kriz anları, risk barındıran durumlar ve afet dönemlerinde beklenmeyen ve öncesinde hazırlıklı olmanın önemli olduğu durumlar söz konusudur. Bu bağlamda çalışmada, afet dönemlerindeki iletişim süreçlerinden bahsederken afet haberciliği kavramı kullanılacaktır. Afet haberciliği; toplumların karşı karşıya kaldıkları olağanüstü gelişmeler karşısında ilgili konuya dair enformasyona ulaşırken afet öncesinde, müdahale sürecinde ve iyileşme sürecinde hangi kaynakların kullanılacağını, habercilerin afet konusunda uzmanlaşmasını ve haber yaklaşımlarını ortaya koyar (Koç Akgül, 2013, s.319). Haberciler afet planlaması ve afet dönemlerinde yapılacak müdahaleleri gerçekleştirir ve afetle ilgili bilgiler sağlar (Ewart, 2020, s.68). Afet haberciliği tanımının kullanılması gerektiğini, aynı zamanda afetlerin kendilerine özgü farklı özelliklerinin de olduğunu belirten Prof. Dr. Süleyman İrvan ise, afet haberciliğinin de alt dalları -örneğin deprem haberciliği- olması gerekliliğini vurgulamaktadır (Maden, 2023, s.408). Bu yolla haberciler ve haber kurumlarının izleyiciye yaklaşımlarında da değişiklikler gerçekleşme potansiyeli ortaya çıkacaktır.

Afet gerçekleştiğinde medyanın rolü uyarıları aktarmak, gerçekleşen olayın tanımlanmasını sağlamak ve olayın sonrasıyla ilgili kamuyu bilgilendirmektir (Norris, 2008, 127). Habercilerden beklenen, doğal afet ve olağanüstü durumlarda doğruluk ve dürüstlük ilkelerini gözeterek, olayı en gerçekçi ve yalın haliyle aktarmasıdır. Aynı zamanda haberler hazırlanır ve aktarılırken, insanların can güvenliği, haysiyeti ve toplumun direnci de dikkate alınmalıdır (Afet Haberciliği Rehberi, 2023, s.3-6). Afet haberciliği, medya mensuplarının afet anında ve süresince karşı karşıya kaldıkları ve hazırlıksız yakalandıkları bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Afetler gerçekleşmeden önce gerçekleştirilmesi gereken hazırlıklar, afet sonucu meydana gelebilecek zararları azaltma ve müdahalede bulunma konularında medya mensuplarının sorumluluk sahibi oldukları düşünüldüğünde, bu kişilerin afet haberciliği eğitimi alması gerekliliği ortaya çıkmaktadır (Kadıoğlu, 2008, s.12). 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremi gerçekleştiğinde, afet haberciliğine yönelik bir eğitimden geçmemiş ve tecrübesi olmayan genç muhabirlerin sahada olduğunu vurgulayan Prof. Dr. Süleyman İrvan, Reuters gibi

büyük haber ajanslarının afet haberciliğine yönelik kurum içi eğitimler gerçekleştirdiğini, ülkemizde ise bu durumun söz konusu olmadığını söylemektedir (Maden, 2023, s.413). Afet dönemlerinde medyanın eğitim konusu dışında bir diğer sorumluluğu ve dikkat etmesi gereken nokta ise tarafsızlıktır (Çubukçu, 2010, s.35). Tarafsızlık, gazetecilik alanında ve ana akım medyada tartışmalı bir konu olsa da afet dönemlerinde üstünde durulması gereken bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır ve editoryal süreç ile doğrudan bağlantılıdır.

Afet dönemlerinde medyanın olaylara ve izleyiciye yaklaşımı devam eden bir tartışma konusudur. Akgül, afet haberciliği kavramını değerlendirirken, izleyicinin beklentisi ve medyanın kullandığı haber kaynakları üzerinde durmaktadır: Bu süreçte insanlar tehlikenin boyutunu, devam edip etmeyeceğini, olayın diğer mağdurlarının hangi durumda olduğunu ve ihtiyaçlarını öğrenmeyi istemektedirler. Genel olarak izleyici ve okuyucular afet dönemlerinde, medyada yer alan haberlerde afetten etkilenen insan sayısı, müdahale ve yardım süreçleri, maddi hasarın boyutu, bölgede olası tehlikelere karşı tedbir alınma durumu, ortaya çıkan zarar ve afet nedenleri hakkında hukuki soruşturmanın gerçekleşip gerçekleşmeyeceği konusunda bilgi talep etmektedirler. Medya ise bu süreçte haberleri oluştururken belirli kaynaklardan faydalanmaktadır. Devlet kurumları, güvenlik güçleri, üniversiteler, yerel yönetimler, uluslararası kuruluşlar, meslek odaları ve sendikalar, diğer medyalar, afetzedeler ve sivil toplum örgütleri bunların başında gelmektedir (Akgül, 2017, s.34-37). Afetin meydana gelmesi ve medyanın kamuya bilgi aktarması sürecinde bir diğer önemli ve tartışmalı kaynak da uzman görüşleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Konuyla ilgili görüşleri alınan ve programlara katılan uzmanlar, olaylara netlik kazandırabilmek ve doğru bilgi aktarmak amacını taşımaktadır. Ancak kimi zaman uzman görüşleri sansasyonel bir tarzda izleyiciye aktarılabilir. Bu durumda afet döneminde gerekli olan enformasyon yerine korku, panik ve endişenin artış gösterme ihtimali ortaya çıkmaktadır (Çaplı & Taş, 2010, s.249).

Afet dönemi haberciliğinde karşılaşılan problemler yalnızca uzman görüşü aktarma sürecinde değil, haberlerin üretim ve aktarım sürecinde de karşımıza çıkmaktadır. Genel olarak bakıldığında, gazeteciliğin kendi doğasında yer alan sorunların afet dönemlerinde de karşımıza çıktığı görülmektedir. Bunlardan biri olan tabloidleşmenin artış göstermesi haberciliğe dair kaygıları arttırmaktadır. Tabloidleşme, kolay okunabilir, sansasyon içeren, magazinselliği ön plana çıkaran habercilik anlayışını ifade etmektedir (Ornebring & Jönsson akt Kasap, 2022, s.194). Yayınlardaki tabloidleşme mantığı özellikle afet dönemlerinde kamuoyunun bilgilendirilme sürecini etkilemektedir. Bu mantığa göre hazırlanan haberler içeriksizleşmekte, dikkat çekici görüntüler ve efektler artmaktadır (Çaplı & Taş, 2010, s.243). İçerikler oluşturulurken abartılar ve infiallere yol açacak ifadelere yer verilebilmektedir (Akgül, 2017, s.41). Söz konusu abartılı haberlerde yer alan felaket sahnelerinin sansasyonel rolü ise ilgi çekicidir. Gerçeklik unsuru fantezi ve duygusal vurgulara dönüşürken, kurgu ile gerçeklik ayrımının yapılabilmesi zorlaşarak anlatı dramaya dönüşmektedir (Esslin akt Akgül, 2017, s.42). Ayrıca travmatik hikâye ve görsellerin toplumun tamamıyla, yaratacağı etkiler düşünülmeden paylaşılması da bir başka sorun olarak karşımıza çıkmaktadır (IASC akt Usta & Yükseler, 2021, s.257). Haberin anlatısındaki duygusal vurguların artmasının yanı sıra kişilerin yanıltıcı ve yanlış iddialarla karşı karşıya kalması, art niyetli söylentiler, dezenformasyon ve güncelliği olmayan bilgiler, insanlar için ayrı bir tehdit oluşturmaktadır (Hansson vd., 2020, s.2). Bu durumun temelinde medyanın ticari kaygısı yer almaktadır. Özellikle serbestleşme ve yeni teknoloji, medya pazarındaki rekabet seviyesini olağanüstü derecede arttırarak,

izleyici kitlesini parçalamakta ve medya kuruluşlarını azalan izleyici payı için mücadele etmeye terk etmektedir (Hollifield vd., 2001, s.92). İçerisinde bulunan bu rekabet ortamında iletişim teknolojilerinin gelişmesi ve haber mecralarının farklılaşmasıyla, ticari kaygı temelinden hareketle gerçekleştirilen söz konusu habercilik pratiğinde olumlu gelişmeler beklenmiş, özellikle televizyon haberciliğinden internet haberciliğine geçiş ile haberciliğin temel sorunlarında olumlu yönde ilerleme kaydedileceği düşüncesi ortaya çıkmıştır.

2.Afet Dönemi Televizyon Haberciliği

Televizyon haberleri, belirli yapısal sorunlara sahip olsa da afet dönemlerinde kitlelerin güvenilir bir bilgi kaynağı olarak tercihleri şekillendirmektedir. Televizyon haberciliği, geniş kitlelere ulaşması bakımından toplum ve araştırmacılar tarafından ilgi gösterilen bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Televizyon haberciliği günümüzde yaygın olsa da televizyonun erken dönemlerinde gazeteciler, henüz yeni bir iletişim aracı olan televizyonun doğası gereği önceliğinin eğlence olduğu, ciddi bilginin ise böyle bir ortamda yeri olmadığı görüşüne sahiplerdi (Schaap, 2009, s.1). Bununla birlikte zaman içerisinde televizyon haberleri yaygınlaşmış ve toplumda geniş bir taban bulmuştur. Bu habercilik türünün yaygınlaşmasının olumlu yönünü vurgulayan John Ellis'e göre, tanık olma deneyimi olumlu eylemlere yol açabilmektedir çünkü televizyon haberleri birlik hissini desteklemekte ve bir aradalığı onaylamaktadır (Ellis, 2000, s.46). Öte yandan televizyon haberciliğine şüphe ile yaklaşan akademik bakış, gerçekliğin temsiliyetini sorgulamaktadır: Schaap'a göre televizyon haberleri seçilmiş "olayların" kısmen rutinleşmiş bir temsilidir. Haberlerde yer alan öğeler, profesyonel gazeteciler tarafından yapılan seçimler ve yorumlardır. Tüm 'gerçek dünya' olaylarının sadece bir kısmı uzmanlık alanlarının belirli (haber) değerlerine göre seçilir (Schaap vd., 2009, s.19).

Medya, çeşitli yapısal problemlere sahip olmasına karşın afet öncesi ve sonrası dönemde, toplumun afetler hakkında bilgilendirilme ve bilinçlendirilmesi, yetkililer ve halk arasında iletişimin sağlanması, birey ve toplumun olayların etkilerini atlatması ve dersler çıkarmasında sorumluluk sahibidir (Toker, 2016, s.255). Afet dönemlerinde medyayla ilgili tarafsızlık beklentilerine paralel olarak televizyon haberlerinde kamuoyunun ihtiyacı olan sınıflandırılmış enformasyon ve dengeyici içerik kullanımı söz konusudur çünkü bunlar genellikle varoluşsal sarsıntı dönemlerinde hızla kaybedilen olgulardır (Kramp & Weichert, 2014, s.18). Televizyon haberlerindeki editöryal sürecin belirli uzmanlık alanlarının ekseninde ilerlemesi, olumlu anlamda potansiyel barındırmaktadır. Gazetelere oranla televizyon yapılanmalarında daha az eşik bekçisi bulunduğundan, haber müdürleri, hali hazırda mesleki değerlere ve geçmiş bilgi birikimine sahip kişileri işe alma eğilimindedirler. Medya kuruluşlarındaki editöryal çalışan ve idarecilerden oluşan eşik bekçileri, kendilerine ulaşan çok sayıda haber içerisinden eleme ve seçimler gerçekleştiren kişilerdir (Toprak & Koçak, 2021, s.39). Bu dönemlerde öne çıkan bir diğer eşik bekçileri ise olay yerinden yayın yapan televizyon gazetecileridir. Kramp & Weichert, yaptığı araştırmada çatışma bölgelerinden yazılı ve görsel yayın yapan gazetecilerin "büyük görevi"nin doğru ve propaganda içermeyen haberler vermek olduğunu vurgulamaktadır. Onlara göre bir muhabirin için yalnızca bölgeye uğraması yeterli değildir (Kramp & Weichert, 2014, s.26). Televizyon haberciliğinde eşik bekçiliğine dair diğer beklentiler ise haberlerin doğru ve tarafsız yayınlanması, haber kaynağının güvenilirliğinin denetlenmesi, kritik anlarda deneyimleri aracılığıyla objektif bakış açısı sunulması, kişilik haklarını ihlal eden ve suç unsuru barındıran haberlerin yapılmaması ve haberlerdeki çok sesliliğin sağlanmasını sağlayacak nitelik ve sorumluluklara sahip

olmalarıdır (Oğuz, 2019, s.165). Eşik bekçiliği mekanizmasının varlığı ile medyanın özellikle de televizyonun afet dönemlerinde gerçekleştirdiği ve gerçekleştirmesi gereken habercilik arasında güçlü bir bağlantı mevcuttur.

Afet dönemi televizyon habercilerinin yaşadığı zorluklar ve ikilemlere rağmen televizyon haber direktörleri, yazılı basında çalışan meslektaşlarına göre sayıca az olduğundan daha çok ve daha hızlı editoryal karar almak durumundadır. Bu hız nedeniyle de profesyonel değerler açısından daha çok ikilem yaşayabilmektedir. (Hollifield vd., 2001, s.110). Televizyon haberciliğinin yapısında bulunan profesyonel ve uzman kadrolarla çalışma yaklaşımı, afet dönemlerinde ortaya çıkan bilgi kirliliğini azaltmak için önem taşıırken, günümüzde bu durum gelişen dijital iletişim teknolojileri ile farklılık göstermeye başlamıştır. İletişim teknolojilerindeki gelişmeler sonucunda ortaya çıkan yeni medya ortamlarında yukarıda bahsedilen ana akım medyanın sorumlulukları, problemleri ve potansiyelleri aktarılmış durumdadır. Özellikle afet dönemindeki iletişim süreçlerinde kendi içerisinde açmazlara sahip olmasına karşılık internet ve sosyal medya, aynı zamanda büyük bir potansiyele de sahiptir. Söz konusu dönemlerde sosyal medya, afet risklerinin azaltılması, acil durum yönetimi ve sosyal ağların oluşturulması konularında olumlu katkılar sunabilmektedir (Dufty akt Çanakçı vd., 2022, s.885). Televizyon haberciliği ve yeni medya ortamlarının birbirini veri kaynağı olarak kullandığını söylemek de mümkündür. Bu durumun öncelikli sebebi izleyicinin rolünün değişmiş olmasıdır. Yeni medyanın söz konusu katkıları, televizyon haberciliği ile olan etkileşimde de ortaya çıkmaktadır. Vatandaşların ve görgü tanıklarının çektiği görüntüler, ana akım haber yayınlarının rutin bir özelliği haline gelmiştir ve haber kuruluşlarının raporlama kapasitelerini genişleterek, dünya çapında çağdaş, insani ve siyasi krizlerin görünürlüğünü dönüştürmüştür (Andén-Papadopoulos & Pantti, 2013, s.960). Buna göre, kullanıcıların yalnızca okuyucu/tüketici olduğu düzen yerini artık tüm katılımcıların üretim gerçekleştirebileceği bir ortama bırakmıştır. Ortaya çıkan imkânlarla internet kullanıcıları, dünyanın neresinde olurlarsa olsunlar, diğer kullanıcılar ile iletişim kurabilmekte, istedikleri içerikleri üretebilmektedir. Kullanıcının aktifliğinin altını çizen “üreten tüketici” (prosumer) kavramı dijital iletişim teknolojileri alanında bu bağlamda kullanılmaktadır. Kavramı ilk kullanan Alvin Toffler, bu kavramsallaştırmayı dijital iletişim teknolojileri için değil, kişisel ihtiyacını karşılamak için üretim yapan bireyleri tanımlamak için kullanmıştır (Toffler, 1992, s.325). İnternet üzerinde üretim ve tüketim gerçekleştiren kişileri “üreten tüketici” olarak yorumlayanlar ise Tapscott ve Williams olmuştur (Tapscott & Williams, 2007). Özetle dijital medyada yer alan üreten tüketicilerle birlikte, geleneksel medyanın ve web 1.0’ın kitleler üzerindeki baskısı değişikliğe uğramıştır (Laughy, 2010, s.66-67). Bu durumun olumsuz bir sonucu olarak, insanların yaygın kullanımıyla birlikte doğruluğu tartışmalı bilgiler, kontrol süreçlerinden bağımsız bir şekilde yayılmaya başlamıştır (Özdemir, 2017, s.8). Yapılan araştırmalar da söz konusu olumsuz durumu doğrulamaktadır. 4.5 milyondan fazla Twitter gönderisi üzerinde yapılan araştırmanın sonucuna göre yalan haberler doğru haberlere oranla yüzde 70 daha fazla paylaşılmaktadır (Vosoughi akt Uluk, 2018, s.77-78). Bu da hem televizyon habercileri hem de diğer mecralarda habercilik yapan profesyoneller için büyük bir riske işaret etmektedir.

Afet dönemi haberciliği açısından bakıldığında, sosyal medyada yer alan söz konusu olumsuzlukların dışında büyük bir potansiyel karşımıza çıkmaktadır. Sosyal medya, kısa süre içinde krizle ilgili veri ve bilgi akışı sağlayabilmektedir (Domdouzis vd., 2016, s.379). Hızlı erişim imkânı sunması ve bir acil durum yönetimi alanına dönüşmesiyle birlikte sosyal medya, kriz ortamlarına adaptasyon göstermiştir (Mitcham vd., 2021,

s.1). Örnek olarak Amerika Birleşik Devletleri'nde afet durumlarında vatandaşların yüzde 24'ü, internet bağlantısı sahibi olanların ise yüzde 31'i güvende oldukları bilgisini verebilmek için sosyal medya araçlarını kullanmaktadırlar (Toker, 2016, s.261). Sosyal medya platformları aynı zamanda, kişiler arasındaki bağlantı, enkaz ve yaralıları hakkında haberleşme ve afetten etkilenenler için bağış ve yardım kampanyası örgütlenmeleri için de olanak sağlayabilmektedir (Çanakçı vd., 2022, s.885). Bununla birlikte söz konusu platformlar gazeteciler için de önemli bir çalışma alanı oluşturmaktadır.

Sosyal medya ortamında yapılan paylaşımlar ve gerçekleştirilen habercilik deneyimi, olumlu ve olumsuz sonuçlarıyla değerlendirildiğinde, afet döneminde kamu ve sivil toplum kuruluşları için yaralı bilgisi, afetten etkilenen insanların ihtiyaç duydukları materyallerin duyurulması, kişiler arası iletişimin sağlanabilmesi gibi olumlu katkıların olduğu görülmektedir. Bununla birlikte bilgi kirliliğinin de varlığı yadsınamaz bir gerçeklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Yukarıda belirtildiği gibi, afet dönemlerinde insanlar doğru bilgi almak ve endişelerini gidermek ihtiyacı hissetmektedirler. Sosyal medyadaki bu durum ise izleyici/okuyucuları doğru bilgi alabilmek adına ana akım medyaya, özellikle de canlı yayın imkânı sebebiyle televizyona yönlendirmektedir. Afet haberciliği konusunda güvenilir ve doğru bilgi edinmek isteyen vatandaşlar bu dönemlerde televizyonların aktardığı haberleri talep etmektedirler.

3.Yöntem

Kriz dönemlerinde televizyon yayıncılığının rolünün irdelendiği bu çalışma betimleyici bir araştırma olarak tasarlanmıştır. Araştırma kısmında nitel veri toplama tekniklerinden derinlemesine görüşme yöntemi kullanılmıştır. Üsküdar Üniversitesi Girişimsel Olmayan Etik Kurulu'nun 22.02.2023 tarihli onayı sonrası, televizyon yayıncılığı ve kriz dönemlerinde yayıncılık konusunda uzman akademisyen ve tecrübe sahibi sektör çalışanlarına literatür çalışması çerçevesinde belirlenen sorular yöneltilmiştir. Görüşmeler 30-45 dakika arası sürmüş, sonrasında deşifre edilerek kategorize edilmiştir.

Kartopu örnekleme yöntemiyle ulaşılan ve görüşme gerçekleştirilen on bir katılımcıdan dördü akademisyen, beşi muhabir ve ikisi editördür. Hennink ve Kaiser'e göre, nitel araştırmada 9-17 katılımcıyla doygunluk seviyesine ulaşılabilmektedir (Hennink & Kaiser, 2022). Çalışmada, akademisyenlerin isimleri A1, A2, A3 ve A4 şeklinde; sektörde çalışan katılımcıların isimleri ise S1, S2, S3, S4, S5, S6 ve S7 olarak kodlanmıştır. Katılımcılara, araştırmacılar tarafından yapılan literatür taramasından hareketle oluşturulan beş soru sorulmuştur. Sorulara verilen yanıtlar hem internet ortamında yazılı olarak hem de yüz yüze görüşmelerle sesli olarak kaydedilerek toplanmıştır. Katılımcılara yöneltilen soru seti aşağıdaki gibidir;

1. Afet dönemlerinde bir kitle iletişim aracı olarak televizyonun rolü nedir ve nasıl olmalıdır?
2. Sizce afetler televizyonda nasıl yansıtılmaktadır, bu konuyu etik çerçevesinde nasıl değerlendirebiliriz?
3. Afet dönemlerinde televizyon ve sosyal medya nasıl farklılaşmaktadır?
4. İletişim eğitiminde afet dönemleriyle ilgili nasıl bir formasyon verilebilir?
5. Sizce afet dönemlerinde televizyonda nasıl bir kırılma yaşanmaktadır?

Etik Kurul İzni

Üsküdar Üniversitesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu'nun 23/02/2023 tarihli toplantısında alınan 61351342 sayılı karar çerçevesinde çalışma etik açıdan bir sakınca içermemektedir.

4. Bulgular

4.1. Afet dönemlerinde televizyonun rolü

Televizyon ile ilgili olarak, internetin gündelik yaşamımızdaki paydasını artırmasıyla birlikte önemini yitirdiğine ilişkin tartışmalar gündemdedir. Fakat, afet dönemleri gibi kriz anlarında televizyon, bilgi alma noktasında halen birincil enformasyon kaynağı olarak yerini korumaktadır. Araştırma örneklemini iletişim alanında akademik ve sektörel deneyimi olan uzmanlar oluşturmaktadır. Bu örneklem grubu, televizyonun afet dönemlerinde üstleneceği role ilişkin nitelikli bir formasyona ve deneyime sahip kişilerden oluşmaktadır. Katılımcıların geneli, afet dönemleri özelinde televizyonun toplumu bilgilendirme işlevinden yola çıkarak yanıt vermiştir. Buna ilişkin ifadelerin bazıları şu şekildedir:

A1: "Kriz anında televizyonun toplumu bilgilendirmesi gerekiyor. Çünkü resmi kaynaklar dışında bir yerden enformasyon akışı başladığı anda dezenformasyon süreci hızlanıyor. Haliyle bunun, en azından eşik bekçileri tarafından süzgeçten geçirilmiş, kontrol altında, ne tür bir yayıncılık yapacağına dair bilgi sahibi olan kişiler tarafından oluşturulması gerekli".

A2: "Televizyon haberleri daha güvenilir görülür, dolayısıyla televizyon habercilerinin sorumlulukları çoktur. Televizyon habercilerinin kamu yararını gözetmeleri gerekir. Topluma doğru bilgileri, paniğe sevk etmeden, hızla ulaştırmaları beklenir".

A3: "Televizyonun rolü bu tür afet durumlarında olayı görsel olarak kayıt düşmek anlamında çok önemli. Televizyon öncesi bir dönemde olduğumuzu düşünelim, biz o zaman sadece fotoğraflarla yetinecektik. Fotoğraf öncesi dönemde de sadece belki yazıyla yetinecektik, ne olup bittiğini anlatımlarla görecektik. Maraş depreminde de gördük ki, neredeyse bütün televizyonlar canlı yayınlar yaptılar. Bu, depremin ya da afetin büyüklüğünü bize göstermiş oldu. Sadece haberlerden okusaydık belki büyüklüğünü bu kadar kavrayamayacaktık diye düşünüyorum".

S1: "Afet dönemlerinde diğer kitle iletişim araçlarına göre televizyon çok daha geniş kitleler tarafından takip edilmektedir. Bu nedenle televizyon afetin tüm dünyaya duyurulması noktasında çok önemli bir yere sahiptir".

S3: "Haber verme, bilgilendirme gibi rollere sahiptir. Her ne kadar rolünü karşılıyor gibi görünse de insan hikayeleri arasında kaybolan televizyon haberciliği asıl görmesi ve yansıtması gerekeni ihmal etme gibi bir sistematığe oturmuş halde. Bu süreçlerde insan hikayelerinden ziyade, yardım seferberliği, arama kurtarma faaliyetleri için gerekli olabilecek ekipman ve desteklerin teminin gündeme getirilmesi gerekmektedir".

S5 kodlu katılımcının cevabı ile S3 kodlu katılımcının ifadesi örtüşmektedir. S5 kodlu katılımcı, deprem görüntülerini olduğu haliyle yayınlamak yerine bir "duygusal sömürü, dram ve ajitasyon" unsuruna çevirmenin televizyonun asıl sahip olması gereken role tezat bir yayıncılık davranışı sergilediğini belirtmiştir.

S5: "Televizyon, birden fazla duyu organına hitap etmesiyle hem duyma hem görme aracı olduğu için diğer mecralardan daha etkili. Bilgi ve fikir edinme aracı olarak da daha güçlü bir kitle iletişim aracı. Depremin yaşandığı bölgelerde, metropollere göre televizyon tüketimi daha fazla. Genel itibarıyla hem deprem bölgesi hem çevre illerde yardıma giden vatandaş için televizyon daha etkiliydi ve önemli bir yer edindi afet bölgesinde. Televizyon yayını içeriğinin duygusal sömürü, dram ve ajitasyona dönmemesi lazım böyle süreçlerde".

S6 kodlu katılımcının cevabı, afet dönemlerinde bilgilendirme işlevinin önemine ilişkin bir örnek teşkil etmektedir. Katılımcı, kuruluşundan bugüne yayıncılık sektörüne eğlence odaklı bir yayın politikasıyla dahil olup, yayınlarını eğlence odağında sürdüren TV8 kanalı örneğini vererek, kanalın afet dönemi sürecinde bu politikadan vazgeçtiğine ve bilgilendirme odaklı yayınlar yaptığına dikkat çekmiştir:

S6: “TV8’in yayın politikasını biliyorsunuz, eğlence üzerine kurulu bir yayın yapıyor. Ancak depremler sırasında diğer tüm kanallar gibi yayın akışını tamamen değiştirdi ve deprem odaklı haberler yapmaya başladı. Televizyon vatandaşların tek haber alma kaynağıydı ve tüm kanallar da halkın doğru habere ulaşması için büyük çaba sarf etti. ‘Nasıl olmalıdır?’ sorusunun yanıtını deprem sürecinde Türkiye’de ulusal ve yerel yayın yapan tüm kanallar göstermiştir”.

Afet dönemlerinde televizyon haberlerinin nasıl olması gerektiği ve televizyonun rolü, katılımcılar tarafından belirli ortaklıklar üzerinden ifade edilmiştir. Buna göre afet dönemlerinde televizyon haberlerinin sorunlu yanları, insan hikayelerini temele koyan haberciliğin duygusal sömürü, dram ve ajitasyonun seviyesini izlenme kaygısıyla arttırmasıdır. Sorunlu yanların haricinde ise televizyon, katılımcılar tarafından afet dönemlerinde kamu yararını önceleyen, tarihe kayıt düşen ve doğru bilgi sağlayan bir medya olarak konumlandırılmıştır.

4.1.1. Afet dönemlerinde televizyonun etik yükümlülüğü

Afet dönemlerinde televizyonun etik yükümlülüğü üzerine yöneltilen soruda, katılımcılar genellikle televizyonun izlenme kaygısı güderek afeti bağlamından kopararak aktardığını ve afetzedelerin dram hikayeleri odağında ajitasyona yönelik bir manipülasyon üzerinden ilerlediği konusunda hemfikirdir. Bununla birlikte afetzedelerin kişisel alanlarının ihlal edildiğini ve televizyonun kişisel verilerin korunmasını da ihmal ettiğini belirtmişlerdir. Buna ilişkin cevaplar şu şekildedir:

A1: “Afet sürecini kamuya taşıma noktasında televizyon iyi bir performans sergileyemedi. Çünkü bilgilendirmek başka bir şey, oradan reyting kazanıyor olmak başka bir şey. Bu işi pornografik hale dönüştürüyor olmak, insanların acılarından bir izlenme potansiyeli oluşturmak bir bilgilendirme çalışması değil aslında. Ben biraz şov, görsellik üzerinden aktarıldığını ve etik değeri taşımadığını düşünüyorum”.

Bir iletişim akademisyeni olan A3, afet haberciliği kapsamında bölgeden canlı yayın yapan gazetecilerin daha itidalli ve kontrollü olması gerektiğine ve canlı yayının sorumluluğuna vurgu yaparak şu ifadeleri kullanmıştır:

A3: “Özellikle afet anında sürekli canlı yayında kalmak çok riskli. Biraz da işin kolaylığına kaçılıyor gibi geliyor bana çünkü öbür türlü emek harcamak lazım, haberi montajlamak gerekiyor. Ama canlı yayında, koy kamerayı, gelenle konuş olmaz. Sokak röportajı gibi olur. Sokak röportajları bile canlı yayınlanmıyor çünkü mikrofon uzatılan kişi orada her şeyi yapabilir. Bu noktada ‘Benim sorumluluğumda değil’ diyemezsin. Sen yayınladığın şeyden sorumlusun. Biz insanlara mikrofon uzattık, istediklerini söylerler. Başlarına da bir şey gelirse bizi ilgilendirmez diyemezsin. Çünkü sen ona aracılık ettin, onun suç işlemesine yol açtın. Belki terör örgütüyle ilgili bir şey söyleyecek. Normalde söylememesi gereken bir şeyi de söyleyebilir, hakaret edebilir, küfredebilir. O yüzden canlı yayınlarda 2-3 dakika ertelemeli yayın yapılır ki o arada yaşanabilecek potansiyel bir durumda müdahale edilebilsin”.

S3: “Afetler bağlamından kopararak daha çok dramatize edilip verilmektedir. Yaşanan acıya fazla endekslenen televizyon kanalları, asıl konuşulması gerekenleri ihmal edebilmektedir. Kurtarma operasyonları anbean yansıtılırken, yargılama süreçleri ve varsa sorumluluk, ihmal gibi asıl değilmesi gereken konular üstünkörü verilmektedir. Medya malzemesi mağdurların ilerleyen dönemlerde de bu travmatik görüntüler üzerinden yaşayacakları psikolojik etkilerse işin tartışılması gereken başka bir problemlili boyutunu oluşturmaktadır”.

Afet sürecindeki habercilik pratiğinde, ihmali olan kişi ve kurumların medya tarafından görmezden gelindiği ve baskı altında yayın yapıldığı konusunda S4 ve S5 kodlu katılımcılar benzer görüşlere sahiptir. S5 kodlu katılımcı, gazetecilerin istemsiz bir şekilde oto sansür uygulamak durumunda kaldığına vurgu yapmıştır. Katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

S4: "Afetlerin yayını yapan medya grubunun siyasi görüşüne göre şekillendirildiğini ve buna göre aktarıldığını düşünüyorum. Hiçbir şekilde böyle acıların üzerinden siyasi kaygılar güdülmesini etik bulmuyorum".

S5: "Medya, afette ihmali olanları konuşmuyor. Afeti 'kader' çerçevesinde ele almaya itiyor medya. Afetin kadercilik üzerinden ele alınması etik değil ve bu gazetecilik değil. Gazeteciliğin ana unsuru sorgulamadan geçer. Sorgulamadan ziyade üzerini örtmeye yönelik bir çalışma yürütülüyor. Meslektaşlarım bunu belki isteyerek yapmıyor ama çalıştıkları kurumlar onları böyle yayınlar yapmaya itiyor. Bence gazetecilik tarafsız eğer, bu vicdan yönünden olmalı ve sorgulama üzerinden olmalı. Ana akım medyada habercilik, daha çok 'mucize haber' üzerine gitti. Moral de vermek lazım ama deprem bölgesindeki haberlerin konusunu tamamen mucize haber üzerinden geçerek aktarmak yanlış. Bu bir yönden gerçeği manipüle etmek oluyor. Kamufle ediyor. Böyle olunca bu tip haberler insanları belirli bir çerçeveye hapsediyor ve bu da toplumun sorgulamaya yönelik becerilerinin önüne geçiyor".

Katılımcılardan S6, S5'in ifade ettiği şekliyle oto sansür uygulanmasına örnek teşkil eden deneyimler aktarmıştır. Katılımcının cevabı, habercinin halkı paniğe sürükleyen yayınlardan kaçınması odağında bir etik tartışmaya örnek teşkil etmektedir. S6'nın ifadeleri şu şekildedir:

S6: "Deprem sürecinde birçok kişinin enkaz altından çıkarılmasına şahit oldum. Ancak bir apartman enkazından 2 kişi canlı çıkarılıyorsa, 3 kişi de cansız çıkarılıyordu. Canlı çıkarılan kişiler mutluluk gözyaşları içinde gösterilirken, cansız bedenlerin çıkarılmasını ekranlara yansıtmıyorduk. Yayını sonlandırıyorlardık, enkaz altından çıkarılan kişileri görevliler ve biz görüyorduk. Bunun nedeni ise vatandaşların moralinin bozulmaması, hâlâ umutların olması ve bunu halka doğru şekilde aktarabilmektir. Enkaz altında yakınları olanlar televizyon izliyordu ve cansız bedenleri göstermek birçok kişiyi hiç istenilmeyecek duruma sokabilirdi. Yapılan hareket doğrudur ve etik olarak da zaten bu tarz görüntülerin ekrana verilmemesi gerekirdi her ne kadar vatandaşlar doğruyu görmek istese de".

Afet dönemi televizyon haberciliğinde gazetecilerin etik yükümlülükleri ve günümüze kadar olan uygulamalarının, katılımcıların eleştirel bir tutum sergilemelerine zemin oluşturduğu gözlenmektedir. Gerek canlı yayın anındaki gerekse kişisel alanların ihlal edilmesindeki etik ihlaller, uzmanların altını çizdiği noktalar olarak karşımıza çıkmaktadır. Haberlerin dramatize edilerek veriliyor olması da bir diğer eleştiri konusu olarak dikkat çekmektedir. Bununla beraber afet dönemlerinde halkın olumsuz görüntülerle karşılaşmaması için gösterilen olumlu çabalar da katılımcılar tarafından ifade edilmiştir.

4.1.2. Televizyon ve sosyal medya etkileşimi ve farklılaşması

Katılımcıların geneli, televizyon yayınlarının üretiminde arka planda yer alan editöryal kontrol sürecine dikkat çekerek, sosyal medyada bu sürecin olmamasından kaynaklı olarak dezenformasyonun meydana geldiğini yapısal bir farklılaşma olarak ifade etmişlerdir. Buna ilişkin ifadeler şu şekilde sıralanmaktadır:

A1: "Olayın kötü, dehşet verici görüntüsünü paylaşıyor olmak bilgilendirme değildir. Sosyal medyada 48 saat önce atılan tweet'e, 48 saat sonra sanki yeni atılmış gibi muamele yapıldı. Haliyle burada biraz okuryazarlığı geliştiriyor olmak lazım. 'Profile bakıyor muyuz, saate bakıyor muyuz?', 'Bunu kaç kişi paylaşmış, paylaşan kişi gerçek mi yoksa bir bulut hesap olabilir mi?' gibi uygulamaları gündelik hayatımızın pratiğine biraz daha fazla sokabilirsek daha iyi bir sosyal medya kullanıcısı olabiliriz".

A2: “TV haberciliği kurumsal bir yapıdır. Haberlerin aktarımı, üretiminden yayınlanmasına kadar editoryal kontrollerden geçer. Olası hataların yayına yansıma ihtimali düşüktür. Oysa sosyal medya haberleri ise çoğu zaman bir kişinin, herhangi bir iç denetim mekanizma kullanılmadan ürettiği içeriklerdir. Kurumsal bir yapının olmaması kamusal sorumluluğu da zayıflatır. İyi ya da kötü niyetle dezenformasyonun bir parçası olabilir. Özellikle afetlerde bu durum kamu yararı açısından olumsuz sonuçlar doğurabilir”.

A3 kodlu katılımcının sosyal medyanın televizyon yayınlarına öncülük ettiğine ilişkin yanıtı ilgi çekicidir. Afet sürecinde televizyonların bölgeye ulaşması zaman alırken sosyal medyanın sunduğu anlık iletişim imkânı, deprem bölgesinden hızlı haber alabilmenin önünü açmıştır. Dolayısıyla bu yönüyle televizyon kanallarına öncülük etmiştir.

A3: “Televizyonlar, önce sosyal medya devreye girince açığı kapatma ihtiyacı duydular ve iyi haberler yapıldı bence. Çünkü siz göstermeseniz de biz onu zaten sosyal medyada görüyoruz. Sosyal medya, televizyonları adeta iyi yayıncılığa teşvik etmiş oldu. Yani sosyal medya olmasaydı bu kadar görüntü izleyemezdik biz. Depremi ilk günü sosyal medya ağırlıklıydı ve herkes sosyal medyadan yayın yaptı ve televizyonlar daha sonra girdi devreye. Çünkü bölgeye televizyon daha yeni gidiyordu. Bu durum televizyonlar için de bir tür ön ayak oldu. Çünkü kimse televizyona ‘bu görüntüyü neden böyle veriyorsun?’ demedi. Çünkü zaten biz bu görüntüleri görüyorduk başka platformlardan. Sosyal medya adeta televizyonun önünü açmış oldu. Biraz daha cesaretlendirdi gibi geliyor bana”.

S1: “Özellikle geçmiş görüntülerin kullanılması sosyal medyanın bu süreçlerde manipülasyonu arttıran bir etkisi olmasına sebep olmaktadır. Fakat tüm bunların yanında gazeteciler de teyitli bilgiyi internetin hızından ve gücünden yararlanarak anlık olarak sosyal medyadan paylaşabilmektedir. Özellikle yardım faaliyetlerinin hızlıca organize edilmesi açısından sosyal medya çok etkili olmaktadır. Televizyon ise afet dönemlerinde tam da bu bilgi kirliliğini önlemek ve araştırarak teyit edilmiş bilgilere yer vermek açısından oldukça önemlidir”.

S3: “Televizyonla sosyal medyanın genel anlamda da var olan en büyük farklılığı doğru haber anlayışıdır. Televizyonda yer edilebilecek haberlerin neredeyse tamamıyla onaylanması ve doğrulanması gerekirken, sosyal medya bilgi kirliliğinin çok hızlı dolaşıma girdiği çoğu insanın doğruluk noktasında çok kaygı taşımadığı bir alan. Bu sebeple de her ne kadar eksikler ve yardımlaşma konusunda ciddi bir fayda sağlasa da aynı ölçüde bu süreçleri sekteye uğratacak yanlış bilgi ve provokasyonlarla yol açmaktadır”.

S4: “Sosyal medya, manipülasyona oldukça açık bir platform. Televizyon ise sosyal medyaya nazaran daha kontrollü ve teyitli bilgileri vermeye çalışıyor”.

S5 kodlu katılımcı deprem bölgesinde görev yapmış bir muhabirdir. Afet sürecinde yaşanan ayrımcılığa ve kutuplaşmaya dikkat çeken yanıtı dikkate değerdir:

S5: “Deprem bölgesindeki göçmen ve mültecilere yönelik sert ve ırkçı dili televizyonda pek görmedik ama sosyal medyada görüyoruz. Sosyal medyanın pozitif yönlerinden bahsediyoruz ama bu gibi dezenformasyondan tutun ırkçı söylemlere kadar negatif içeriklere de ev sahipliği yapıyor”.

Afet sürecinde gerçekleşen habercilik pratiğinin sosyal medya ve televizyon üzerinden karşılaştırmasını yapan uzmanlar, sosyal medyanın yanlış bilgi üretme-yayma potansiyeli ve etik ihlallerini sıralarken, televizyon haberciliğinde yer alan editoryal sürecin bunun önüne geçtiğini, uygulamada teyitli haberciliğin televizyonlarda sağlıklı biçimde gerçekleştiğini vurgulamışlardır.

4.1.3. İletişim eğitimi ve afet haberciliği

İletişim eğitimi hakkında yöneltilen soruya verilen cevaplar genellikle medya sektöründe hali hazırda çalışan kişilerin afet dönemi özelinde bir eğitim sahibi olmaması ve kurum içi eğitim alınmasının eksikliğinin bu dönemde televizyon yayınlarına yansıdığı yönündedir.

Katılımcıların cevapları aşağıdaki gibidir:

A1: “Afet sürecinde şunu gördük ki, medya da çok bilgi sahibi değil. Afet haberi ve yayını yapan kişiler de bu konuda eğitim ve bilgi sahibi değil. Özellikle kitle iletişim araçlarının bilgilendirmek ve eğitmek gibi de misyonları var. Orada çok başarılı olamadığını düşünüyorum. Kurum içi eğitim çalışmaları yok çünkü. Özellikle sektörde çalışan çoğu kişinin de iletişim fakültesinden çıkmadığını ve etik üzerine, etik bilinci konusunda eğitim almadıklarını, günün sonunda editöryal baskılar kaynaklı olarak daha çok orada kendilerini gösterme çabası içinde olduklarını da ifade edebiliriz”.

A2: “Afet bölgelerinde stajyerlerin bulunması risklidir. Deneyimli televizyon habercileri ile öğrencilerin buluşturulması en yararlı yöntemdir”.

Afet haberciliği eğitimi konusu genellikle kurum içi ve mevcut muhabirlerin eğitimi üzerinden tartışılırken, afet haberciliğinin konu edinildiği bir alan dersinin açılması gerektiğini ifade eden A3’ün cevabı, iletişim fakültelerinde yapılabilecek müfredat düzenlemesine bir örnek sunmaktadır:

A3: “Kesinlikle afet haberciliği dersi olmalı ve onun altında da deprem haberciliği, sel haberciliği gibi hafta hafta ayrılan bir dersimiz olsa iyi olur. Aslında bir iş sağlığı ve güvenliği dersimiz var son sınıflara koyduğumuz bir ders. Bunu da kapsıyor konu olarak. Ama bu dersi veren hoca iş sağlığı ve güvenliği alanından bir hoca ve televizyonu ne kadar biliyor? Mesela, alana uygun bir eğitim verilmesi lazım. ‘Stüdyoda bir yangın çıktı diyelim, ne yapılması lazım?’ gibi. Bizim polis-adliye muhabirliği dersleri gibi afet haberciliği (muhabirliği) dersimiz olması lazım”.

S2: “İletişim eğitiminde öncelikle bilgi kirliliğinin önüne geçecek şekilde eğitim verilmesi gerekir”.

S3: “Afet sürecinde kimi medya mensuplarının görüntü alma uğruna kurtarma faaliyetlerini nasıl sekteye uğrattıklarına da şahit olunan bir süreç gerçekleşmiştir. İlk etapta etik anlamında ciddi bir eğitim verilmelidir. Bu eğitimlerin üniversitelerin ders programına dahil edilmesi gerekmektedir. İnsan hayatının önceliği konusunda iletişimcilerin kanıksaması gereken değerler söz konusudur. Bunun yanı sıra AFAD gibi kuruluşlarla ortak çalışmalar yürütülüp tatbikatlar ekseninde hem iş güvenliği hem gerekli noktalarda arama kurtarma eğitimlerine yönelik çalışmalar yapmak gerekmektedir. Bu da uygulamalı gazetecilik dersinde olduğu gibi pratik yapılan bir “afet ve acil durum gazeteciliği” gibi bir ders ekseninde verilebilir”.

S4: “İnsanlara kısa kurslarla güvenilir hesaplar harici gördükleri bilgilere inanıp paylaşmaması konusunda bilgiler verilmeli. Günümüz iletişim çağında bunu yalnızca medya çalışanları ya da iletişim uzmanlarının gözetmesi maalesef yetersiz kalmaktadır. Bu konuda toplumun her bireyi eşit sorumluluktadır diye düşünüyorum”.

Katılımcılar, afet dönemi özelinde tecrübe aktarımının iletişim eğitiminde önemine değinmişlerdir. Bu dönemde medya mensuplarının yaşadığı yoğunluk ve karşılaştıkları beklenmeyen durumların bir araya gelmesiyle, tecrübesi az olan muhabirlerin yaşayacakları zorlukların altı çizilmiş, çözüm olarak deneyimlerini aktaracak bir uygulama-eğitim modeli ortaya çıkmıştır. Katılımcıların ifadeleri aşağıdaki gibidir:

S5: “Gazeteciliğin staj uygulamasında deprem bölgesinde görev yapmış kişilerin tecrübelerini paylaşması gerekiyor. Deprem gibi afetlerde ilk saatlerde bölgeye ulaşmış olabiliriz, orada insanlara nasıl yaklaşılacağına ve nasıl davranılacağına ilişkin tecrübe aktarımı yapılabilir”.

S6: “İletişim okuyan bir üniversite öğrencisi, iş hayatına atılmayı düşünüyorsa mutlaka afet dönemlerinde ve seçim dönemlerinde bir kurumda çalışıp o süreci mutlaka tecrübe etmeli. Çünkü yılın 365 gününde stabil bir yayın devam etmekte ancak afet dönemlerinde yaşanan durum çok önem arz etmekte. Öyle ki yılın diğer dönemlerinde göremeyeceği yoğunluğu bu dönemde görür ve kişiye güçlü bir özgüven katar”.

Katılımcılar, kurum içinde verilebilecek bir eğitimin eksikliğinin yanında, iletişim eğitiminin ve medya okuryazarlığının önemini ön plana çıkarmışlardır. Afet dönemlerinde bilgi kirliliğinin normal bir döneme kıyasla artması ve bu durumun insanları daha fazla etkilemesi sebebiyle bazı katılımcılar bu konuya değinmişlerdir:

S7: “İletişim eğitiminde afet dönemleriyle ilgili öğrencilere afetlerin nasıl oluştuğu, nasıl yönetildiği, haberleşme ve bilgi paylaşımının nasıl yapıldığı gibi konular ele alınmalıdır. Formasyon, afet yönetimi, iletişim ve medya alanlarındaki uzmanlar tarafından verilebilir. Öğrenciler, teorik bilgileri öğrenirken, pratik deneyimler de kazanabilirler. Yine ülkemizde bulunan afetle mücadele kurumlarından da (AFAD, AKUT vb.) destek alınmalı ve öğrenciler sahaya çıkacak donanımına sahip olacak seviyeye gelmelidir”.

İletişim formasyonunun önemine dikkat çeken uzmanlar, medya mensuplarının iletişim eğitiminin toplumsal bir yönü olduğunu söylemektedirler. Eğitimli bir medya mensubunun afet dönemi habercilik yaklaşımının, eğitimsiz olanlara oranla toplumun her bireyini olumlu etkileme potansiyeli altı çizilen bir diğer nokta olarak karşımıza çıkmaktadır. Uzmanların önerdiği eğitim ise üniversitelerde konu hakkında oluşturulacak yeni ders ve müfredatlar, gazetecilerin çalıştıkları kurum içerisinde alacakları eğitimler ve staj sırasında tecrübeli bir muhabir tarafından yapılacak aktarımlar şeklinde ifade edilmiştir. Bunun yanı sıra medya okuryazarlığı eğitiminin gerek okullar gerekse kurslar aracılığıyla sağlanmasının gerekliliğinin altı çizilmiştir.

4.1.4. Afet dönemlerinde televizyon yayınlarında görülen kırılma

Afet dönemlerinde televizyonda normal akışından farklı olarak görülen kırılma, değişimle ilgili soruya yanıt olarak bir iletişim akademisyeni olan A1’in, afet döneminde televizyon yayınlarının 24 saat canlı yayın formatına evirildiğini ifade ederek bu durumu 11 Eylül olaylarını bir reality show izler gibi izlediği döneme benzetmesi dikkat çekicidir. Katılımcının ifadeleri şu şekildedir:

A1: “Medya kuruluşları neredeyse 24 saat yayın yaptılar. Bu süreçte şöyle bir ayırım yapabiliirdi: İlk yayın bilgilendirme, ikincisi toplumu yönlendirme, üçüncüsü bugün içerisinde neler yapıldığıyla ilgili uzmanların görüşlerinin alındığı bir kamusal yayın. Mesela yayınlar bölünmedi ve baştan sona sürekli biz enkaz bölgesinden görüntüler izledik. 11 Eylül olaylarını da televizyondan izlemiştik tıpkı reality show izler gibi”.

A2: “Herhangi bir kırılma yaşanmaz. Afet haberleri de TV yayıncılığının bir parçasıdır. Bu durumlarda nasıl bir çizgide olunması gerektiği kurumsal yapıları sağlam, deneyimli ekipleri olan TV kuruluşları için bellidir”.

A3’ün cevabı, kameranın afet bölgesindeki varlığının öneminin altını çizmesi nedeniyle ilgi çekici bir bulgudur. Katılımcının ifadeleri şu şekildedir:

A3: “Televizyon yayıncıları çok fazla canlı yayın yaptılar. Oradaki yurttaşların sorunlarının çözülmesi için çok fazla görüntü paylaştılar. Çünkü, kamera olduğunda devlet görevlilerinin refleksi şöyle: kamera varsa hemen oraya gidiyor. Yardıma gidiyor, kurtarma ekibi gönderiyor. Yani kameranın varlığı bile birçok sorunu çözmek için aslında çok etkili olabiliyor. O anlamda bence televizyonda da bunu fark ettiler. O yüzden daha eksik kalan yerlerden yayın yaparak biraz daha oralara ilgi çekmeye çalıştılar, o anlamda iyi işler çıkardılar bence televizyoncular. Televizyonun toplumu bilgilendirme görevini belki de ilk kez televizyoncular bu kadar iyi yapmaya çalıştılar gibi geliyor bana”.

Katılımcılardan bazıları, afet sürecinde 213 televizyon ve 562 radyonun katıldığı ve 7 saat süren Türkiye Tek Yürek Kampanyası Ortak Yayını’nı bir kırılma olarak nitelendirmişlerdir. Bu ortak yayında kanalların tümü kendi yayınlarını durdurarak ortak yayına geçmişlerdir. Buna ilişkin cevaplar aşağıdaki gibidir:

S3: “Yayın akışları tamamen değişime uğramaktadır. Diziler, eğlence programları akıştan çıkarılırken ya da yeni bölümler ertelenirken, yardımlaşma programları anlamında ortak yayıncılığa geçişler yaşanabilmektedir. Haber içerikleri normalde olmadığından daha uzun soluklu şekilde çoğu kanalda yer edinmektedir”.

S4: “Tüm televizyonların afete odaklanıp diğer yayınları durdurması başlangıçta mantıklı olarak gözüke de toplumda ruhsal açıdan hali hazırda zorlanan insanlar için hayatı çok daha zor bir hale getirmektedir. Yaşanan afetin üzerine giderek toplumu panik haline sokmaktansa buna önlem alınıp afeti kullanarak insanların duygularını sömürmek yerine toplum için daha yararlı hamleler yapılmalı”.

Afet dönemi televizyon yayıncılığında gazetecilerin sorgulamaya yönelik reflekslerini bir kırılma olarak nitelendiren S5, ana akım medyayı değerlendirdiği halinden farklı bir biçimde görmeyi onu şaşırttığını ifade etmiştir:

S5: “Merkez medyada daha sorgulamaya yönelik gazetecilik refleksleri gördük. Merkez medyanın genel tavrına alıştığımız için bunu beklemiyorduk. Ki bu kişiler de ya istifa etti ya da istifa etmeye zorlandı. Çok vahim örnekler de oldu, mikrofon uzatılmış vatandaş eleştiri yaptığı mikrofona vatandaştan çekiyorlardı. Fakat genel olarak çok büyük bir kırılma yaşadı mı pozitif olarak? Sanmıyorum”.

S7: “Afet dönemlerinde televizyon yayıncılığı, normal zamanlarda olduğundan daha fazla haber verme ve olayları yakından takip etme eğilimindedir. Normalde yayınladığı programları askıya alır ve öncelikle afetle ilgili yayınlar yapar. Son olarak da afet dönemlerinde televizyonlar normalden daha fazla duygusal ve dramatik yayınlar yapma eğilimindedir. Bu durum da halkın duygusal olarak etkilenmesine neden olur”.

Televizyon yayıncılığında afet dönemlerinin nasıl bir kırılma/farklılaşma yarattığı konusunda konuşan uzmanlar, genellikle tüm televizyon kanallarının yayın sürelerinin tamamını afet haberlerine ayırması konusuna dikkat çekmişlerdir. Katılımcılar söz konusu kırılmanın olumlu ve olumsuz değerlendirmelerini yapmışlardır. Bir akademisyen katılımcı haricindeki tüm katılımcılar, afet dönemlerinde televizyon yayıncılığında farklılaşma olduğunu belirtmişlerdir.

Sonuç ve Değerlendirme

Afet döneminde televizyon haberciliği ekseninde televizyonun sahip olduğu role ilişkin sektörel ve akademik uzmanlarla derinlemesine görüşmeler yapılarak veri elde edilen bu çalışmada, afet dönemi televizyon yayıncılığında yaşanan kırılma ve dönüşümü analiz edebilmeyi sağlayacak bulgular elde edilmiştir. Afet dönemleri özelinde medyanın olaylara ve izleyiciye yaklaşımı süregelen bir tartışma konusudur. Günümüzde internetin ve sosyal medyanın gündemi takip etmek için başvuru kaynağı olarak daha fazla kullanıldığı düşünülse de televizyonun hâlâ birincil enformasyon kaynağı olarak yerini koruduğunun ifade edilmesi gerekmektedir. Özellikle kriz dönemlerinde bu durum aşikâr hale gelmektedir. Televizyon, afet dönemlerinde normal yayın akışının dışında hareket etmektedir. Türkiye’de yaşanan deprem sonrasında bütün televizyon kanallarının kendi yayınlarını durdurarak ortak yayına geçmesi de bunun bir örneği olmuştur. Buradan hareketle televizyon haberlerinin birlik hissini desteklediğini ve hep bir arada olarak tanık olma deneyimini sağladığını söylemek mümkündür.

Araştırma verileri sektör uzmanlarının televizyonun ticari yayın mantığı hakkındaki düşüncelerini ortaya koymaktadır. Buna göre televizyon profesyonelleri afet yayınlarının izlenebilirliğini arttırmak için programları ajitasyon ve dram öğeleri barındıran “reality show” formatında hazırlama eğilimi göstermektedirler. Ticari kaygı güderek yayınlarını sürdüren televizyon, krizi fırsata çevirme eğiliminde olduğundan, afet dönemlerinde

genellikle travmatik insan hikâyeleri içeren “mucize haber” anlayışı haber programlarına hakimdir. Bu durum, afetzedelerin kişisel alanlarını ihlal etmekte ve televizyonun etik yükümlülüklerinin sorgulanmasına neden olmaktadır. Mucize habercilik anlayışının, haberciliğin asli görevini unutturması, sorgulanması gereken etik yükümlülüklerden biri olarak ortaya çıkmıştır. Bu noktada gazetecilerin bağlı oldukları kurumsal yapının ideolojisine uygun olacak şekilde otosansür uygulaması, afet haberciliğinde izlenme kaygısı güdülmesi ve buna bağlı olarak afetin bağlamından koparılması yaşanan etik sorunlardan bazılarıdır. Bu etik sorunlar nedeniyle televizyonun bilgilendirme ve tarihe tanıklık ederek bir arşiv niteliği taşıma rolü risk altındadır. Çünkü televizyonun sunduğu afet gerçekliği ile sahada görev alan muhabirlerin deneyimlediği afet gerçekliği farklılık gösterebilmektedir. Dikkate değer bir diğer sonuç ise, çalışmada yapılan literatür taramasında görülen, televizyonun doğası gereği önceliğinin eğlence olduğu ve ciddi bilginin televizyon ortamında yerinin olmadığı argümanı ile eşleşen bulgulardır. TV8 kanalı, Türkiye’de yayıncılık sektörüne eğlence odaklı yayıncılık anlayışıyla dahil olmuştur. Ancak, afet dönemi sürecinde bu yayın politikasını terk ederek afete odaklanan yayınlar yapmıştır. Fakat, yapılan afet haberlerinin ve yayıncılık anlayışının bir “reality show” gibi yansıtıldığı bulgusuyla birlikte, televizyonun afeti izlenebilir bir formda sunmak adına doğası gereği bir kaygı güttüğü ifade edilebilir. Bu noktada, asli doğası eğlence olduğu öne sürülen televizyon, içerisinde ciddi bilgiye yer olmadığı için afetler gibi yaşamsal önem taşıyan kriz anlarını da kendi eğlence odaklı anlatı diline dönüştürerek izleyicisine aktarma eğiliminde olabilir. Bu durumun önüne geçmek için haberciler ve izleyicilere medya okuryazarlığı bilincinin aşılması konusu değerlendirilebilir.

Sosyal medya ile kıyaslandığında, televizyonun arka planında editöryal kontrol süreçlerine sahip olması sayesinde dezenformasyona mahal vermemesi araştırmanın bir diğer çıktısıdır. Afet dönemleri, kontrollü ve kaynağı doğrulanmış bilgiye olan ihtiyacı arttırdığından, sosyal medya güvenilir bir kaynak olmaktan çıkmaktadır. Fakat sosyal medyanın yapısı gereği hızla ihtiyaç duyulan zamanlarda da hayat kurtarıcı olabilmektedir. Bilhassa afet bölgesinde sosyal medya paylaşımlarının kaynağı ve zamanına dikkat edilmediği durumlarda eksik, yanlış ya da yarı doğru yarı yanlış bilgilerin yayılması sebebiyle bölgede yapılan çalışmalar aksayabilmektedir. Günümüzde sosyal medyada afet bölgesine ilişkin yapılan paylaşımların televizyon yayınlarına öncülük ettiği bulgusudur. Gazeteciler, sosyal medyada hali hazırda dolaşıma girmiş olan bilgileri televizyon yayınına taşımakta daha az tereddüt etmektedirler. Televizyon bu noktada doğruluğu kontrol edilmiş veri sunması açısından önemli bir enformasyon kaynağı görevi görmektedir. Öte yandan, sosyal medya kaynaklı haberlerin de hızlı olma hedefiyle televizyonda yayımlanması önemli bir potansiyele işaret etmesinin yanında dezenformasyon riskini televizyon ekranlarına da taşıyabilmektedir. Bu noktada tekrar televizyon haberciliğinde yer alan eşik bekçiliğinin olumlu potansiyeli ortaya çıkmaktadır.

Son olarak, araştırma çerçevesinde gerçekleştirilen derinlemesine görüşmelerde afet bölgesinde kameranın varlığı bölgede yardım amacıyla gelmiş olan kişi ve kurumlar için harekete geçirici bir unsur olarak değerlendirilmiştir. Kamera, afet bölgesindeki krizleri çözmek adına itici bir güç olarak kullanılmıştır. Uzman görüşlerine göre afet haberciliğinde en büyük problemlerden biri etik duruş ve eğitim eksikliğidir. Bu noksanlığın giderilebilmesi için kurum içi eğitimler düzenlenmesi ve iletişim fakültesi mezunu olan, gazetecilik etiği üzerine eğitimlerini tamamlamış kimselerin istihdam edilmesi önerilmektedir. Habercilerin ihtiyaç duyduğu diğer eğitim içeriğinin de haberciler için senaryo ve uygulama temelli afet yönetimi olduğu söylenebilir. Bu sayede

olası bir afet durumunda afet habercileri nasıl davranması gerektiği konusunda hazırlıklı olabilecektir.

Kaynakça

- Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü. (2023). Geliş tarihi 23 Ağustos 2023, gönderen <https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu>
- Afet Haberciliği Rehberi (2023). Geliş tarihi 23 Ağustos 2023, gönderen https://medyaokuryazari.org/wp-content/uploads/2023/02/Afet_Haberciligi_Rehberi.pdf
- Akgül, S. K. (2017). Olağanüstü durumlar, iletişim ve habercilik yaklaşımları. *Trt Akademi*, 2(3), 6-47.
- Akım, F. (2005). Kriz yönetimi ve halkla ilişkiler. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi/ Istanbul University Faculty of Communication Journal*, 22.
- Andén-Papadopoulos, K., & Pantti, M. (2013). Re-imagining crisis reporting: Professional ideology of journalists and citizen eyewitness images. *Journalism*, 14(7), 960-977.
- Buonanno, M. (2008). *The age of television: Experiences and theories*. Intellect Books.
- Coombs, W. T. (2010). Parameters for crisis communication. *The handbook of crisis communication*, 17-53.
- Coombs, W. T., & Tachkova, E. R. (2019). Scansis as a unique crisis type: Theoretical and practical implications. *Journal of Communication Management*, 23(1), 72-88.
- Çanakçı, M., Şaşmazlar, C., & Öztürk, S. (2022). Afet ve kriz yönetiminde sosyal sedyanın kullanımı üzerine bir araştırma: Twitter örneği. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 11(3), 882-897.
- Çaplı, B., & Taş, O. (2010). Kriz haberciliği. *Televizyon haberciliğinde etik*, 237-251.
- Çubukçu, F. M. (2010). *Türkiye’de bir uzmanlık alanı olarak savaş muhabirliği: Irak savaşı örneği*. Yayınlanmamış doktora tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Domdouzis, K., Akhgar, B., Andrews, S., Gibson, H., & Hirsch, L. (2016). A social media and crowdsourcing data mining system for crime prevention during and post-crisis situations. *Journal of Systems and Information Technology*, 18(4), 364-382.
- Ellis, J. (2000). Seeing things: Television in the age of uncertainty. (No Title).
- Ewart, J. (2020). Drought is a disaster in the city: Local news media’s role in communicating disasters in Australia. *Media, journalism and disaster communities*, 67-82.
- Norris, F. H. (2008). Community resilience as a metaphor, Theory, Set of Capacities, and Strategy for Disaster Readiness | SpringerLink. Geliş tarihi 18 Ekim 2023, gönderen <https://link.springer.com/article/10.1007/s10464-007-9156-6>
- Hansson, S., Orru, K., Siibak, A., Bäck, A., Krüger, M., Gabel, F., & Morsut, C. (2020). Communication-related vulnerability to disasters: A heuristic framework. *International journal of disaster risk reduction*, 51, 101931.
- Hennink, M., & Kaiser, B. N. (2022). Sample sizes for saturation in qualitative research: A systematic review of empirical tests. *Social science & medicine*, 292, 114523.

- Hollifield, C. A., Kosicki, G. M., & Becker, L. B. (2001). Organizational vs. professional culture in the newsroom: Television news directors' and newspaper editors' hiring decisions. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 45(1), 92-117.
- Kadioğlu, M. (2008). Afet zararlarını azaltmanın temel ilkeleri. Geliş tarihi 18 Ekim 2023, gönderen https://www.researchgate.net/profile/Mikdat-Kadioglu/publication/258108841_AFET_ZARARLARINI_AZALTMANIN_TEMEL_ILKELERI/links/02e7e526fa88ae4623000000/AFET-ZARARLARINI-AZALTMANIN-TEMEL-ILKELERI.pdf
- Kasap, M. A. (2022). Haber değerinin değişimi, dijitalleşme ve tabloidleşme: Rusya-Ukrayna Savaşı ve TV haberleri. *İletişim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 192-208.
- Koç Akgül, S. (2013). *Türkiye'de risk toplumu süreci. İçinde Şövalyelik Mesleği Gazeteciliğinin Uzmanlık Alanları* (s. 317-344). Konya: Literatürk.
- Koç, H. (2013). Türk basınının doğal afetlere ilişkin bakış açısını belirlemeye yönelik bir inceleme. *Journal of World of Turks/Zeitschrift für die Welt der Türken*, 5(2).
- Kramp, L., & Weichert, S. (2014). Covering the world in despair: A survey of German crisis reporters. *Journal of War & Culture Studies*, 7(1), 18-35.
- Kütükoğlu, E. (2021). Afet gazeteciliğine gündem belirme kuramı ve İzmir depremi haberlerinden bakış. *Uluslararası Medya ve İletişim Araştırmaları Hakemli Dergisi*, 4(2), 211-233.
- Laughey, D. (2010). *Media studies*. Oldcastle Books.
- Maden, S. (2023). 6 Şubat 2023'te Kahramanmaraş'ta yaşanan depremler ekseninde Türkiye'de deprem haberciliğine bakış: Prof. Dr. Süleyman İrvan ile söyleşi. *Etkileşim*, 11, 406-420.
- Mitcham, D., Taylor, M., & Harris, C. (2021). Utilizing social media for information dispersal during local disasters: The communication hub framework for local emergency management. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(20), 10784.
- Oğuz, C., (2019). Medyada haber editörlerinin rolü: Son söz kimin? *The Journal of Academic Social Science*, 94(94), 162-173.
- Özdemir, G. (2017). *İletişim ve Sosyal Medya*. https://www.researchgate.net/publication/322571049_Iletisim_ve_Sosyal_Medya#fullTextFileContent
- Schaap, G. (2009). Interpreting television news: Introduction. *Interpreting Television News. Berlin-New York: Mouton de Gruyter*, 1-10.
- Schaap, G., Renckstorf, K., & Wester, F. (2009). Three decades of television news research: An action theoretical inventory of issues and problems. *Interpreting Television News. Berlin-New York: Mouton de Gruyter*, 11-60.
- Seeger, M. W. (2006). Best practices in crisis communication: An expert panel process. *Journal of applied communication research*, 34(3), 232-244.
- Tapscott, D., & Williams, A. D. (2007). *Vikinomi. Kapital Medya Hizmetleri AŞ*, İstanbul.
- Toffler, A. (1992). Powershift, Bantam Doubleday Dell Publishing Group. *New York*.
- Toker, H. (2016). Doğal afetler, iletişim ve medya. *Bütünleşik Afet Yönetimi*, 249-278.

- Toprak, Ö., & Koçak, M. C. (2021). Haber üretim sürecinde seçim haberlerinin inşası. *İletişim kuram ve araştırma dergisi*, 2021(53), 37-51.
- Turancı, E. (2010). Risk iletişimde kitle iletişim araçlarının kullanımı ve “risk” içerikli mesajların oluşturulması sürecine yönelik bir değerlendirme. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 14, 87-104.
- TÜBA - Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü (2023). <http://terim.tuba.gov.tr/>
- Uluk, M. (2018). *Hakikat sonrası çağda yeni medya & yalan haber*. Eskişehir: Dorlion Yayınları.
- Usta, E. & Yükseler, M. (2021). Afetlerde sosyal medya kullanımı ve etik ikilemler: İzmir Seferihisar depremi örneği. *Afet ve Risk Dergisi*, 4(2), 249-269.
- Yıldırım, S. (2019). *Soma maden kazasının kriz haberciliği bağlamında incelenmesi*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Mass Communication in Times of Crisis: A Study on Television and Disaster Broadcasting

Hakan KOLUMAN (Res. Asst.)
Sena ÖZŞİRİN (PhD Student)
Pınar ASLAN (Assoc. Prof. Dr.)

Extended Abstract

This study focuses on the current and expected roles of television broadcasting in crisis reporting. To do this, the study starts by examining the meaning of disaster broadcasting, communication in extraordinary situations, disaster reporting, and risk communication. While discussing the concept of disaster journalism, structural problems of the media, the current situation of the reporters and the expectations of the audience will be discussed with an emphasis on the educational training of and ethics. This study takes “What is the role of television as a mass communication tool in disaster periods and how should it be?” as the main research question. To answer this question, in-depth interviews will be held with experts working in the sector and communication academics. The set of questions raised are as follows:

1. What do you think is the main role of television in times of crisis and how do you think it should really be?
2. How are disasters portrayed on television and how do you see this within the context of ethics?
3. Do you think television and social media function differently in times of crisis? Can you elaborate on that?
4. Do you think there could be a module on disaster reporting in Communications education?
5. What changes does television undergo in times of disaster?

The results of the in-depth interviews are worth attention to since they give us insight into the current situation and possible future of television. Firstly, concerning television, there are debates about the fact that due to the rise of the internet television broadcasting has lost its importance as it has decreased its share in our daily lives. However, in times of crisis such as disaster periods, television still maintains its place as the primary source of information at the point of getting information. Regarding the question posed on the ethics of television broadcasting in disaster periods, the interviewees agree that television generally conveys the disaster by detaching it from its context with the concern of ratings and that it proceeds through manipulation that aims agitation with the help of drama stories of the disaster victims. In addition, they state that the personal space of the victims is generally violated and that television tends to neglect the protection of their personal data. When it comes to comparing television and social media, the majority of the participants draw attention to the editorial control process in the background of the production of television broadcasts and state that disinformation occurs as a structural differentiation due to the absence of this process in social media. The answers given to the question asked about communication education focus on the fact that people who are already working in the media sector do not have training specific to the disaster period and the lack of in-house training is apparent in the television broadcasts. Television

acts outside the normal broadcast flow during disaster periods. For instance, after the earthquake in Türkiye, all television channels stopped their broadcasts and switched to disaster broadcasting which was mostly live. According to the results of the study, it is possible to say that television news supports the feeling of unity and provides the experience of witnessing-it-all-together.

Another result of the research is that when compared to social media, television does not allow disinformation thanks to the fact that it has editorial control processes in the background. As disaster periods increase the need for controlled and source-verified information, social media ceases to be a reliable source. However, due to the nature of social media, it can also be life-saving when speed is needed. Especially in cases where the source and time of social media posts in the disaster area are not taken into account, the advancing work in the region may be delayed due to the spread of incomplete, incorrect or half-true-half-false information. Another important finding is that today's social media posts about the disaster area may lead to television broadcasts. Journalists are less hesitant to bring the information already circulated on social media to the television broadcast. It is possible to say that television acts as an important source of information in terms of providing accuracy-controlled data. On the other hand, broadcasting news taken from social media on television with the aim of being fast indicates an important potential, as well as carrying the risk of disinformation to television screens. This is the moment where the positive potential of gatekeeping, which takes place in television journalism, emerges. Finally, in the in-depth interviews conducted within the framework of the research, the presence of the camera in the disaster area was evaluated as a motivating factor for the people and institutions that came to the region for help. The camera was used as a driving force to solve the crises in the disaster area. According to expert opinion, one of the biggest problems in disaster reporting is the lack of ethical stance and education. In order to overcome this deficiency, it is recommended to organize in-house training and employ people who are graduates of the faculty of communication and who have completed their educational formation on communication ethics. It can be said that another training content needed by journalists is scenario and application-based disaster management for reporters. Thanks to such an exercise, disaster reporters could be more prepared for how to act in case of a possible disaster.

Keywords: Television Broadcasts, Social Media, Disaster Broadcasting.

Bu makale **intihal tespit yazılımlarıyla** taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

This article has been scanned by **plagiarism detection softwares**. No plagiarism detected.

Bu çalışmada “**Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi**” kapsamında uyulması belirtilen kurallara uyulmuştur.

In this study, the rules stated in the “**Higher Education Institutions Scientific Research and Publication Ethics Directive**” were followed.

Yazarların çalışmadaki **katkı oranları** eşittir.

The authors’ **contribution rates** in the study are equal.

Çalışma kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile **çıkar çatışması** bulunmamaktadır.

There is no **conflict of interest** with any institution or person within the scope of the study.

Etik Kurul İzni | Ethics Committee Permission

Üsküdar Üniversitesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu’nun 23/02/2023 tarihli toplantısında alınan 61351342 sayılı karar çerçevesinde çalışma etik açıdan bir sakınca içermemektedir.

Within the framework of the decision taken during the meeting by Üsküdar University Non-invasive research ethics committee dated 23/02/2023 and numbered 61351342; the study does not contain any ethical issues.